

Міністерство культури України

*Державний науково-методичний центр
змісту культурно-мистецької освіти*

«СХВАЛЕНО»

Науково-методичною радою
Державного науково-методичного центру
змісту культурно-мистецької освіти
Протокол № 4
від «20» грудня 2019 р.

**Типова навчальна програма з навчальної дисципліни
«МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЦИМБАЛИ»
елементарного підрівня початкової мистецької освіти**

**Київ
2019**

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «Музичний інструмент цимбали» елементарного підрівня початкової мистецької освіти. Київ, 2019. 25 с.

Укладач:

О. П. Юрченко – викладач Комунального позашкільного спеціалізованого мистецького навчального закладу «Дитяча музична школа № 9 ім. В. І. Сокальського» (м. Харків), спеціаліст вищої категорії, викладач-методист; викладач Харківського музичного училища ім. Б. М. Лятошинського, кандидат мистецтвознавства, лауреат міжнародних конкурсів.

Рецензенти: **І. Г. Брухаль** – викладач Тернопільського музичного коледжу ім. С. Крушельницької, спеціаліст вищої категорії; викладач ДМШ №2 ім. М. Вербицького; заслужений артист України, лауреат міжнародних конкурсів;
А. М. Войчук – артист-соліст Національного Академічного оркестру народних інструментів України, заслужений артист України, лауреат міжнародних конкурсів.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1. Мета та завдання нормативного змісту типової навчальної програми з навчальної дисципліни «Музичний інструмент цимбали»	4
2. Результати навчання	5
3. Рекомендовані форми організації освітнього процесу та методи навчання	6
4. Вимоги до матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу	7
5. Нормативний зміст, обсяг навчальної дисципліни та результати навчання	8
6. Форми та засоби поточного і підсумкового контролю	19
7. Критерії оцінювання рівня досягнення результатів навчання	21
8. Перелік рекомендованих репертуарних збірників	22
9. Рекомендована методична література	23

ВСТУП

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни **«Музичний інструмент цимбали»** (далі – типова навчальна програма) містить загальний нормативний зміст, обсяг та результати навчання учнів початкової мистецької освіти елементарного підрівня музичного мистецького спрямування.

Типова навчальна програма встановлює мету, завдання навчальної дисципліни відповідно до ключових компетентностей, рекомендовані форми організації освітнього процесу, види навчальних занять, методи навчання, форми і засоби поточного та підсумкового контролю, рекомендації щодо його проведення, а також критерії оцінювання рівня досягнень результатів навчання.

Опанування нормативного змісту типової навчальної програми дає можливість здобувачам освіти набути визначених типовою освітньою програмою з музичного мистецтва (інструментальні класи: цимбали) компетентностей у своєму повсякденному житті, а також продовжити навчання на наступному підрівні початкової мистецької освіти за фахом або спорідненим видом мистецтва.

Типова навчальна програма орієнтована на здобуття початкової музичної освіти елементарного підрівня здобувачами освіти (учнями) у мистецьких школах (музичних школах, музичних відділеннях шкіл мистецтв), а також може бути використана іншими суб'єктами освітньої діяльності, які реалізують програми позашкільної освіти за мистецьким напрямом.

Нормативний зміст типової навчальної програми розрахований на дітей, які розпочинають навчання в 6-7 років (перший клас початкової загальноосвітньої школи), а також може бути реалізований у навчанні осіб старшого віку, які не мають початкових компетентностей, формування яких передбачено цією навчальною програмою. У разі навчання осіб, старших за 6-7 років, кількість років навчання для опанування змісту типової навчальної програми може скорочуватись з урахуванням психофізичного розвитку учня/учениці, його/її можливостей, темпу опанування ним/нею нормативного

змісту для досягнення результатів навчання, передбачених для четвертого року здобуття освіти на елементарному підрівні. У цьому випадку вивчення теоретичної бази та оволодіння практичними навичками ущільнюється в часі.

Нормативний зміст типової навчальної програми базується на традиціях та досвіді світових (молдавської, румунської, угорської, словацької тощо) і української цимбальних шкіл – київської, львівської, харківської та їх регіональних осередків; враховує сучасні потреби особистості у творчому самовираженні, формуванні образного мислення та емоційно-естетичного досвіду, розвитку особистісного мистецького сприйняття дійсності, заохочення до самостійної музичної діяльності.

Типова навчальна програма є основою для розроблення викладачем робочої навчальної програми з навчальної дисципліни «**Музичний інструмент цимбали**», в якій конкретизується: тематика, послідовність викладу навчального матеріалу, комплекс художньо-педагогічних методів, підходів та інструментів, заходи поточного контролю та обсяг годин на опанування учнями змісту кожного навчального року відповідно до їх здібностей і можливостей.

1. Мета та завдання нормативного змісту типової навчальної програми з навчальної дисципліни «Музичний інструмент цимбали»

Мета нормативного змісту типової навчальної програми полягає в залученні учня/учениці до музичної культури, прищепленні інтересу і любові до музики; ранньому виявленні та розвитку творчого потенціалу учня/учениці; формуванні, розвитку та удосконаленні початкових навичок володіння інструментом (цимбали); розкритті емоційності та музикальності під час відтворення музичних творів із застосуванням необхідних засобів музичної виразності; вихованні потреби у власній інтерпретації виконуваних творів; виробленні мотивації до самостійного навчання шляхом залучення до пошуку, прослуховування, вивчення та виконання творів музичного мистецтва для гри на цимбалах.

Для досягнення окресленої мети визначені такі напрями спільної роботи викладача та учня/учениці:

ознайомлення з історією виникнення та розвитку інструмента;

набуття навичок гри на цимбалах, їх розвиток та удосконалення;

формування музично-естетичного смаку шляхом вивчення різних за жанром і стилем музичних творів та ознайомлення з високохудожніми зразками цимбального виконавства;

застосування художньо-виконавських навичок в умовах концертного виступу;

виховання самостійності в процесі навчання;

розвиток музичного слуху та почуття метроритму;

розвиток навичок читання нот з листа та підбору на слух.

Реалізація змісту навчання передбачає виконання наступних **завдань**:

у когнітивній (пізнавальній) сфері – формування та засвоєння нових знань з історії інструмента цимбали, його будови та принципів звукоутворення, навичок сприйняття нотного тексту; ознайомлення учня/учениці з різноманітними високохудожніми зразками національної та світової музичної культури виконавства на цимбалах;

у ціннісно-мотиваційній сфері – заохочення учня/учениці до навчання та творчості, активної участі в освітньому процесі; формування потреби в постійному розширенні культурного світогляду та вишуканого музичного смаку, інтересу до цимбального виконавства та музичного мистецтва загалом; формування самостійності та відповідальності за отриманий результат; виховання та плекання патріотичних почуттів;

в емоційній сфері – розкриття внутрішнього духовного потенціалу учня/учениці; його/її заохочення до емоційного переживання музичних творів (зокрема, для цимбал) через відчуття, сприйняття та втілення художнього образу засобами музичної виразності; формування здатності учнів до художньо-образного мислення;

у психомоторній сфері – формування в учня/учениці професійних виконавських навичок та координації ігрових рухів; осмислене використання основних способів звукоутворення та штрихів; формування навичок професійного та соціального партнерства за допомогою комунікації з викладачами та іншими учнями.

Зміст типової навчальної програми включає поєднання елементів традиційних музичних дисциплін (фах, читання нот з листа, клас ансамблю) у процесі формування в учнів компетентностей, віднесених до елементарного підрівня початкової мистецької освіти.

2. Результати навчання

Опанування нормативного змісту типової навчальної програми учнем/ученицею передбачає набуття компетентностей та досягнення таких результатів навчання:

під час гри на інструменті демонструє правильну посадку за цимбалами та організований виконавський апарат (вільні та пластичні руки з доцільними та економними ігровими рухами);

володіє культурою звукоутворення;

впевнено володіє основним способом звукоутворення – ударом та штрихами *staccato* (удар), *legato* (використання глушникового механізму та ведення рук, прийом тремоло), *non legato* (використання педалі);

демонструє володіння виконавською технікою (відповідною до рівня складності поточного етапу навчання);

демонструє початкові навички цимбальної педалізації (залежно від фізіологічних можливостей учня/учениці);

розрізняє та застосовує засоби музичної виразності (динаміка, темп, агогіка тощо) як елементи музичної мови, що необхідні для відтворення характеру та втілення художнього образу музичного твору;

виразно інтонує музичну фразу, вміє слухати та вести мелодичну лінію в музичних побудовах від мотиву до цілої форми;

вільно читає з листа нотні тексти відповідної складності з аналізом музичного матеріалу;

підбирає на слух знайомі мелодії (дитячі, українські народні пісні та танці тощо);

розуміє та дотримується правил поведінки під час публічного виступу та проведення мистецьких заходів;

під час публічних виступів грає впевнено, не втрачає сценічної витримки та якості виконання;

розуміє важливість зовнішнього концертного сценічного вигляду;

самостійно розбирає та вчить музичні твори та виконує домашні завдання;

демонструє навички гри в ансамблі (з концертмейстером, вчителем або іншим учнем);

вміє об'єктивно оцінювати результати своєї навчальної діяльності;

використовує для самоосвіти різні джерела інформації (читає літературу за фахом, шукає музичний матеріал у мережі Інтернет, відвідує концерти).

3. Рекомендовані форми організації освітнього процесу та методи навчання

Освітній процес у межах типової навчальної програми здійснюється у формі навчальних занять, заходів поточного та підсумкового контролю. Основною формою навчання та організації освітнього процесу є *урок*, що проводиться у формі *індивідуального заняття* викладача з учнем/ученицею.

Типова навчальна програма розрахована на 4 роки: 210 навчальних годин із навантаженням 1 година на тиждень на першому та другому роках навчання (35 годин на рік), із навантаженням 2 години на тиждень на третьому-четвертому роках навчання (70 годин на рік). Рекомендовано на початковому етапі додатково використовувати 1 годину з варіативної частини для індивідуальних уроків для підсилення фаху «Музичний інструмент цимбали» або 1 годину з навчальної дисципліни «Читання нот з листа». Наявність саме 2-х годин на тиждень аргументована відсутністю можливостей: у батьків придбати дитині для занять дома дороговартісний інструмент, а мистецьких шкіл – забезпечити ним дітей для домашнього використання. З цих причин майже 100% учнів не грають на цимбалах вдома, і, як наслідок, втрачається ефективність та результативність навчання.

Сучасна музична педагогіка є складним та різноманітним комплексом методів навчання, в якому основна увага приділяється індивідуальній формі навчання, що сприяє більш точному вибору підходів до кожного/кожної учня/учениці в різних навчальних ситуаціях.

Для досягнення поставлених цілей і реалізації завдань навчальної дисципліни використовуються такі методи навчання:

мовний (пояснення, бесіда, розповідь);

наочно-слуховий (показ, спостереження, слуховий аналіз);
практичний (робота учнів за інструментом);
аналітичний (порівняння та узагальнення, розвиток логічного мислення);
емоційний (підбір асоціацій, асоціативних рядів образів, художніх
вражень, ігор);
інтегрований.

Вибір форм і методів навчання викладач визначає самостійно, враховуючи конкретні умови роботи.

Викладач має право на академічну свободу (свободу викладання, вільний вибір форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі), педагогічну ініціативу та розроблення власного/власної (авторського/авторської) методу / прийому / методики з описом педагогічної проблеми та оригінальних шляхів її вирішення.

Типовою навчальною програмою передбачені щорічно до 6 (шести) резервних годин. Резервні години використовуються викладачем для планування різноманітних форм роботи, зокрема, відвідування культурно-мистецьких заходів, інших мистецьких акцій (концертів, вистав, конкурсів, виставок тощо), пов'язаних зі змістом початкової мистецької освіти.

4. Вимоги до матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу

Для результативного проведення занять з навчальної дисципліни «**Музичний інструмент цимбали**» відповідні приміщення (класи) мають бути забезпечені необхідним набором **обов'язкових** матеріально-технічних засобів: музичним інструментом – концертними цимбалами або цимбалами системи Шунди (за можливістю у кількості не менше двох), ключем для настроювання цимбалів, пальцятками, фортепіано, стільцями з механізмом регулювання висоти, столом, стільцями, шафою, пюпітром для нот, метрономом з тюнером, підставкою під ноги, стендом для наочних посібників, наочними матеріалами, літературою з фаху, методичними зразками та іншими ресурсами згідно з Нормативами матеріально-технічного забезпечення мистецьких шкіл, затверджених наказом Міністерства культури України від 19.06.2014 № 475 (зі змінами).

Додатково рекомендується використовувати технічне оснащення та інші музичні інструменти: ноутбук/комп'ютер або планшет (смартфон) з колонкою, дитячі шумові та ударні інструменти (для роботи над ритмом із учнями 6-7 років протягом першого року навчання). Цей перелік може бути доповнений залежно від потреб та можливостей мистецької школи.

5. Нормативний зміст, обсяг навчальної дисципліни та результати навчання

Перший рік навчання

Навчальні модулі	Зміст навчання	Середня кількість годин (1*та 1**год. /тижд.)	Результати навчання
Навчальний модуль 1. Формування правильної постановки ігрового апарату. Нотна грамота та формування сприйняття нотного тексту. Скрипковий ключ. Організація первинних аплікатурних навичок	Історія інструмента цимбали. Будова. Правила догляду. Формування правильної посадки. Постановка рук. Діапазон інструмента. Регістри та їх виражальні значення. Підготовчі вправи, удар як основний спосіб звукоутворення. Робота над метро-ритмом. Вивчення тривалості нот та пауз (від восьмої до цілої). Гра До мажору з ритмічними вправами: чверть (удар), восьмі (два удари однією рукою). Виконання невеликих за обсягом п'єс у діапазоні першої октави. Вивчення елементарних аплікатурних формул (1 – ліва рука, 2 – права рука). Ознайомлення з поняттями «динаміка», «лад» та їх емоційним наповненням. Початкові навички читання нот з листа. Відтворення нотного запису у скрипковому ключі, формування взаємозв'язку між звуком та його графічним зображенням. Формування навичок ансамблевого виконавства.	16/32 (з них резервні – 2)	Здатний підготувати робоче місце для занять: інструмент (цимбали) з попітром, стілець, підставку для ніг (якщо потрібно), пальчатки та нотний матеріал. Знає будову інструмента та правила догляду, демонструє дбайливе ставлення до цимбалів. Демонструє правильні посадки за інструментом, постановку рук, тримання пальчаток. Вільно орієнтується та знаходить звуки на інструменті (перша октава). Відрізняє на слух звуки високого, середнього та низького регістрів, вміє підібрати тембральні асоціації відповідних образів з повсякденного життя. Демонструє володіння первинними ігровими рухами, основним способом звукоутворення (ударом). Вміє повторити (проплескати в долоні, відтворити на інструменті) за викладачем простий ритм, ритм окремих слів та віршів. Розрізняє запис тривалості ноти (ціла, половинна, чверть, восьма) та відповідні паузи. Грає гаму у вигляді ритмізованих вправ в означеному діапазоні інструмента (перша октава). Виконує невеликі п'єси в діапазоні першої октави (переважно дитячі чи народні пісні, або складенні

			викладачем на слова дитячих віршів). Демонструє розуміння вибору та володіння елементарних аплікатурних формул. Відчуває, усвідомлює та відтворює динамічні нюанси (p, f). Відрізняє на слух мажорний та мінорний лади. Вміє відчувати настрій твору (весело, сумно). Демонструє первинні навички читання нот з листа. Виконує по нотах музичний матеріал. Фіксує початок і кінець музичного тексту. Демонструє початкові навички гри в ансамблі (з викладачем, з концертмейстером).
Навчальний модуль 2. Робота над звукоутворенням . Штрих <i>staccato</i>. Проста тричастинна форма. Культура публічного виступу.	Удосконалення постановки, продовження роботи над організацією пластичного та вільного ігрового апарату (вертикальні та горизонтальні рухи рук). Оволодіння штрихом <i>staccato</i>. Гра ля мінору з ритмічними вправами: чверть (удар), восьмі (два удари однією рукою), шістнадцяті (почергові удари різними руками) від «ля» малої октави до «ля» першої або другої октав. Початкові знання про інтонування як основи музичної думки (початок фрази, речення, рух до кульмінації, закінчення). Ознайомлення з простою та простою репрізною тричастинною формою. Ознайомлення та вивчення використовуваних музичних термінів.	19/38 (з них резервні – 4)	Демонструє початкове вміння координації рухів рук (горизонтальні та вертикальні) під час гри вивчених мелодій. Демонструє володіння штрихом <i>staccato</i> (удар). Грає гаму у вигляді ритмізованих вправ в означеному діапазоні інструмента (мала-перша-друга октави). Розуміє та вміє відтворити початок та закінчення речення і рух до кульмінації. Знає схему будови простої та простої репрізної тричастинної форми. Може пояснити значення використовуваних музичних термінів. Виконує на комплексному контрольному заході (академічному концерті) програму з 2-3-х різнохарактерних п'єс напам'ять. Знає правила публічного виступу. Демонструє первинні вміння себе контролювати без втрати впевненості та якості

	Формування навичок запам'ятовування музичних творів. Гра напам'ять 3-х різнохарактерних п'єс. Ознайомлення з правилами культури публічного виступу.		гри під час публічних виступів.
Всього годин:		35* (з них резервні – 6) 70** (з них резервні – 6)	

*Зазначені мінімально необхідні результати навчання, що досягаються за 1 годину на тиждень з навчальної дисципліни «Музичний інструмент цимбали».

**Для більш ефективного навчання на початковому етапі рекомендовано додатково використовувати 1 годину з варіативної частини для індивідуальних уроків для підсилення фаху «Музичний інструмент цимбали» або 1 годину з навчальної дисципліни «Читання нот з листа». Результати навчання повинні містити більший об'єм навчального матеріалу.

За підсумками першого навчального року учні повинні:

- знати будову інструмента, правила догляду за цимбалами;
- вміти розрізняти напружене і вільне положення корпусу, ігрового апарату;
- називати та відтворювати на цимбалах ноти, які знаходяться на нотному стані від ноти «ля» малої октави до ноти «ля» II октави;
- знати основні тривалості нот (ціла, половинна, чверть, восьма) та відповідні паузи;
- демонструвати початкові навички гри на цимбалах основним способом звукоутворення – ударом;
- знати, що таке штрих *staccato*, як він позначається в тексті та як його відтворити на інструменті;
- відчувати, усвідомлювати та відтворювати характер творів, динамічні відтінки;
- демонструвати початкові навички інтонування за інструментом;
- розрізняти швидкі й повільні темпи;
- демонструвати початкові навички гри в ансамблі;
- усвідомлювати важливість регулярної домашньої роботи;
- відпрацьовувати поставлені викладачем завдання шляхом багаторазових повторень.

До навчального репертуару вносяться музичні твори відповідно до індивідуальних здібностей та темпу розвитку учнів. Програма може ускладнюватися залежно від темпу засвоєння учнями музичного матеріалу та набуття ними відповідних компетентностей. Протягом навчального року учень/учениця опановує: мажорну та мінорну гами без знаків при ключі на одну-дві октави, 10-15 різнохарактерних п'єс, вправ чи етюдів.

Другий рік навчання

Навчальні модулі	Зміст навчання	Середня кількість годин (1*та 1**год. /тижд.)	Результати навчання
Навчальний модуль 1. Контроль та коригування стану ігрового апарату. Знаки альтерації. Басовий ключ. Вивчення мажорних та мінорних гам у тональностях до одного знаку при ключі. Тонічний тризвук. Формування режиму домашніх занять. Виконання творчих завдань.	Коригування правильної посадки за інструментом та постановки рук. Розширення знайомства з діапазоном цимбалів (друга та мала октави). Виконання вправ для організації ігрових рухів (за вертикаллю та горизонталлю) у вивчених октавах. Ознайомлення із знаками альтерації, басовим ключем та записом нот у ньому. Гра Соль мажору з ритмічними вправами: чверть (удар), восьмі (два удари однією рукою), тріолі восьмими та шістнадцяті (почергові удари різними руками). Гра тонічного тризвуку у вивчених тональностях. Виконання невеликих п'єс зі знаками альтерації у діапазоні першої, другої та малої октав. Робота над метроритмом. Ознайомлення з різними методами виконання домашніх завдань. Виконання творчих завдань: підбір на слух знайомих мотивів, мелодій, дитячих пісень. Гра напам'ять 2-3-х різнохарактерних творів. Концертний виступ.	16/32 (з них резервних – 2)	Демонструє під час гри на інструменті правильну посадку за цимбалами та організований ігровий апарат. Контролює стан м'язів та положення рук. Вільно орієнтується та знаходить звуки на інструменті (перша, друга та мала октави). Вільно виконує вправи для організації ігрових рухів (за вертикаллю та горизонталлю) у вивчених октавах. Знає як позначаються знаки альтерації, ноти басового ключа, відтворює їх на інструменті. Грає гаму та тонічний тризвук у вигляді ритмізованих вправ в означеному діапазоні інструмента. Демонструє навички читання нот з листа. Вміє повторити (проплескати в долоні чи простукати пальцятками) за викладачем різні ритмічні формули. Усвідомлює важливість регулярних домашніх занять для вдосконалення гри на цимбалах. Виконує прості мотиви на слух. Виконує під час концертного виступу чи на комплексному контрольному заході (академічному концерті) програму з 2-3-х різнохарактерних п'єс напам'ять.
Навчальний модуль 2. Організація первинних навичок	Розвиток навичок цимбальної педалізації, слухо-моторна координація (синхронізація дії ноги	19/38 (з них резервні – 4)	Демонструє первинні навички використання глушникового механізму (синхронна дія ноги та рук, слуховий контроль).

цимбальної педалізації. Розвиток слухо-моторної координації. Штрих <i>legato</i>. Комбіновані штрихи. Розвиток музичного слуху. Динамічні відтінки. Проста двочастинна форма. Пунктирний ритм.	на педалі та послідуєчого удару пальцячкою по бунті струн). Удосконалення штрихової техніки, ознайомлення зі штрихом <i>legato</i> (використання глушникового механізму та ведення рук). Виконання комбінованих штрихів. Гра мі мінору, тонічного тризвуку з ритмічними вправами: чверть (удар), восьмі (два удари однією рукою), тріолі восьмими та шістнадцяті (почергові удари різними руками). Розвиток внутрішнього музичного слуху за допомогою регулярних прослуховувань різного музичного матеріалу. Формування вміння висловлювати власне ставлення до почутих музичних творів. Розширення уявлень про виразні можливості сили звука (динаміку). Робота над використанням різної сили звука. Ознайомлення з простою та простою репрізною двочастинною формою. Вивчення пунктирного ритму. Розвиток навичок самотійного розбору нових творів. Демонстрування розуміння культури публічного виступу. Гра напам'ять 3-х різнохарактерних п'єс. Комплексний контрольний захід (академічний концерт).		Демонструє володіння ігровими рухами, штрихом <i>staccato</i> (удар), <i>legato</i> (використання педалі та ведення рук). Вільно виконує комбіновані штрихи. Грає гаму та тонічний тризвук у вигляді ритмізованих вправ в означеному діапазоні інструмента. Розуміє зміст прослуханого, намагається висловити/вербально описати власне емоційне ставлення до прослуханого твору. Відчуває, розуміє та відтворює динамічні відтінки (<i>forte, piano, crescendo, diminuendo</i>). Знає схему будови простої та простої репрізної двочастинної форми. Виконує пунктирний ритм. Демонструє вміння самотійного розбору невеликого нового твору. Знає правила публічного виступу. Демонструє первинні вміння самоконтролю без втрати впевненості та якості гри під час публічних виступів. Виконує на комплексному контрольному заході (академічному концерті) програму з 3-х різнохарактерних п'єс напам'ять.
Всього годин:		35* (з них резервні – 6) 70** (з них резервні – 6)	

*Зазначені мінімально необхідні результати навчання, що досягаються за 1 годину на тиждень з навчальної дисципліни «Музичний інструмент цимбали».

**Рекомендовано на початковому етапі додатково використовувати 1 годину з варіативної частини для індивідуальних уроків для підсилення фаху «Музичний інструмент цимбали» або 1 годину з навчальної дисципліни «Читання нот з листа». Результати навчання повинні містити більший об'єм навчального матеріалу.

За підсумками другого навчального року учні повинні:

- контролювати стан м'язів та положення рук за цимбалами;
- володіти теоретичними знаннями про басовий ключ, ключові знаки та знаки альтерації, визначати їх у нотному тексті;
- використовувати різну силу звука (динамічні відтінки) під час виконання творів;
- виконувати штрихи *staccato*, *legato*, комбіновані штрихи;
- використовувати глушниковий механізм, розуміти важливість слухового контролю;
- виконувати пунктирний ритм;
- виконувати мажорну та мінорну гами та тонічний тризвук в тональностях до одного знаку включно при ключі в помірному темпі;
- читати з листа прості п'єси;
- вміти визначити форму виконуваного твору з допомогою викладача;
- уважно слухати, вміти уявляти та вірно відтворювати почуте;
- вміти описати враження після прослуховування творів різних жанрів та характерів;
- знати різні методи виконання домашніх завдань.

До навчального репертуару пропонуються музичні твори відповідно до індивідуальних здібностей та темпу розвитку учнів. Програма може ускладнюватися залежно від темпу засвоєння учнем/ученицею музичного матеріалу. Протягом навчального року учень/учениця опановує: мажорні та мінорні гами до 1 знаку при ключі (включно), тонічний тризвук, 1-2 етюди та вправи на різні види техніки, 5-7 різнохарактерних п'єс (у тому числі може бути гра у ансамблі).

Третій рік навчання

Навчальні модулі	Зміст навчання	Середня кількість годин	Результати навчання
Навчальний модуль 1. Продовження роботи над якісним звукоутворенням. Технічний розвиток. Подвійні ноти у інтервал чиста	Продовження знайомства з діапазоном цимбалів (перша, друга, мала та велика октави). Вдосконалення навичок звукоутворення: ознайомлення з поняттям фразувальної ліги.	32 (з них резервних – 2)	Вільно орієнтується та знаходить звуки на інструменті (перша, друга, мала та велика октави). Відтворює різнохарактерні твори з комбінаціями штрихів. Розуміє значення

октава (ч.8). Внутрішньотактова синкопа. Читання та аналіз нотного тексту. Елементи музичної форми. Виконання творчих завдань.	Гра вправ для організації ігрових рухів та технічного росту у вивчених октавах. Гра Фа мажору, тонічного тризвуку з ритмічними вправами: чверть (удар), восьмі (два удари однією рукою), тріолі восьмими та шістнадцяті (почергові удари різними руками). Виконання гармонічних інтервалів (ч.8). Робота над розвитком метроритму. Ознайомлення з внутрішньотактовою синкопою. Продовження роботи над формуванням художньо-образного мислення. Робота над виразним фразуванням та інтонуванням тематизму у творах, що вивчаються. Тренування навичок читання нот з листа з аналізом музичного тексту. Ознайомлення з елементами музичної форми (мотив, фраза, речення, період) та принципами розвитку тематичного матеріалу (повтор, варіювання, контраст). Вивчення музичної термінології, яка зустрічається у нотних текстах. Формування початкових навичок транспонування вивчених мелодій. Гра напам'ять 2-3-х різнохарактерних творів. Концертний виступ.		фразувальної ліги, відтворює її в процесі гри творів. Виконує вправи для організації ігрових рухів та технічного росту у вивчених октавах. Грає гаму, тонічний тризвук та інтервал чиста октава (ч.8) у вигляді ритмізованих вправ в означеному діапазоні інструмента. Знаходить у нотному тексті та виконує внутрішньотактову синкопу. Демонструє здібність до виразного фразування та інтонування тематизму у музичних творах. Демонструє вміння самостійного розбору твору, читання нот з листа з аналізом музичного тексту, знання музичної термінології. Транспонує окремі фрази, речення чи невеликі знайомі мелодії. Виконує під час концертного виступу чи на комплексному контрольному заході (академічному концерті) програму з 2-3-х різнохарактерних п'єс напам'ять.
Навчальний модуль 2. Розвиток координації рухів та удосконалення	Розвиток самоконтролю над власним ігровим апаратом. Робота над розвитком техніки виконання	38 (з них резервних – 4)	Вміє відстежувати та контролювати стан м'язів та положення рук під час гри на інструменті. Демонструє володіння

штрихової техніки. Штрих <i>non legato</i>. Прийом тремоло. Динамічна шкала. Інтонаційна виразність, слуховий контроль. Форма рондо.	«стрибків» на малі та великі відстані, подальший розвиток рухливості за горизонталлю та вертикаллю. Продовження формування уявлень про основні способи звукоутворення. Штрихи: <i>non legato</i> (використання глушникового механізму), <i>legato</i> (використання глушникового механізму та ведення рук), <i>staccato</i> (удар). Ознайомлення та епізодичне використання прийому тремоло. Підготовчі вправи. Гра ре мінору, тонічного тризвуку з ритмічними вправами: чверть (удар), восьмі (два удари однією рукою), тріолі восьмими та шістнадцяті (почергові удари різними руками), інтервалу чиста октава (ч.8) та прийому тремоло чвертями. Поняття про динамічну шкалу: <i>pp-p-mp-mf-f-ff</i> та її відтворення на інструменті. Формування інтонаційної виразності, використання різноманітних засобів звукоутворення на основі активного слухового контролю. Ознайомлення з формою рондо. Виховання почуття ансамблевого виконавства. Гра із супроводом фортепіано або іншого музичного інструмента. Розвиток творчих здібностей з використанням	ігровими рухами, технікою «стрибків», штрихами <i>non legato</i> (використання глушникового механізму), <i>legato</i> (використання глушникового механізму та ведення рук), <i>staccato</i> (удар). Можливе епізодичне виконання прийому тремоло без м'язової скутості. Грає гаму, тонічний тризвук та інтервал чиста октава (ч.8) у вигляді ритмізованих вправ в означеному діапазоні інструмента. Відчуває, розуміє та відтворює динамічну шкалу (<i>pp-p-mp-mf-f-ff</i>). Демонструє здатність до виразного фразування та інтонування тематизму в музичних творах. Знає схему будови форми рондо. Демонструє навички ансамблевого виконавства (з концертмейстером чи у складі ансамблю). Підбирає на слух знайомі мелодії, транспонує невеликі мелодичні побудови. Демонструє вміння себе контролювати без втрати впевненості та якості гри під час публічних виступів. Виконує на комплексному контрольному заході (академічному концерті) програму з 3-х різнохарактерних п'єс напам'ять.

	сучасних методик за вибором викладача (підбір на слух, транспонування). Гра напам'ять 3-х різнохарактерних п'єс. Комплексний контрольний захід (академічний концерт).		
Всього годин:		70 (з них резервні – 6)	

За підсумками третього навчального року учні повинні:

- виконувати штрихи *non legato, legato, staccato*, комбіновані штрихи;
- виконувати епізодично прийом тремоло;
- самостійно контролювати якість звукоутворення та педалізації;
- відтворювати на інструменті різну градацію сили звука (динамічна шкала pp-p-mp-mf-f-ff);
- виконувати мажорну та мінорну гами, арпеджію, інтервал чиста октава (ч.8) у тональностях до одного знаку при ключі включно в помірному темпі;
- читати з листа нескладні незнайомі п'єси;
- виконувати внутрішньотактову синкопу;
- знати та знаходити у виконуваних творах елементи музичної форми (мотив, фраза, речення, період) та принципи розвитку тематичного матеріалу (повтор, варіювання, контраст);
- знати що таке форма рондо;
- демонструвати знання музичної термінології;
- визначати на слух характер прослуханого твору та вміти описати свої враження;
- знати як зробити розподіл навчального матеріалу під час самостійної роботи, його порядок та послідовність, визначати конкретні способи подолання труднощів;
- виконувати різні за характером музичні твори.

До навчального репертуару пропонуються музичні твори відповідно до індивідуальних здібностей та темпу розвитку учнів. Програма може ускладнюватися залежно від темпу засвоєння учнем/ученицею музичного матеріалу. Протягом навчального року учень/учениця опанує: мажорну та мінорну гами до 1 знака при ключі (включно), тонічний тризвук, 1-2 етюди та вправи на різні види техніки, 5-7 різнохарактерних п'єс (у тому числі може бути гра у ансамблі).

Четвертий рік навчання

Навчальні модулі	Зміст навчання	Середня кількість годин	Результати навчання
Навчальний модуль 1. Продовження	Удосконалення вміння використовувати різну силу та характер	32 (з них резервних –	Використовує різну силу та характер звукоутворення під час виконання творів

роботи над технічним розвитком та формуванням художнього образного мислення. Удосконалення навичок педалізації. Вивчення мажорних та мінорних гам у тональностях до двох знаків при ключі. Гармонічні інтервали: в.3 та м.3. Формування уявлення про твори великої форми. Виконання творчих завдань.	звукоутворення, м'яку та тверду атаку звука та стилістику удару під час виконання творів різного характеру та жанру. Продовження роботи над фразуванням, інтонуванням та змістовими наголосами. Робота над удосконаленням навичок педалізації. Гра паралельних Ре мажору та сі мінору, тонічного тризвуку з ритмічними вправами: чверть (удар), восьмі (два удари однією рукою), тріолі восьмими та шістнадцяті (почергові удари різними руками), ч.8 та прийому тремоло чвертями. Гра гармонічних інтервалів (в.3 та м.3) у вивчених гамах та творах. Ознайомлення з музичними творами великої форми (варіація, сонатина, концерт тощо). Підбір на слух знайомих мелодій незначної складності та українських народних пісень. Гра напам'ять 2-3-х різнохарактерних творів. Концертний виступ.	2)	різного характеру та жанру. Вільно виконує по нотах та напам'ять музичний матеріал середньої складності. Свідомо опрацьовує гами, вправи та етюди. Вміє під час роботи першочергово працювати над важкими місцями в сповільненому темпі. Демонструє навички використання глушникового механізму (головний принцип використання – слуховий контроль). Грає гами, тонічний тризвук та гармонічні інтервали (ч.8, в.3 та м.3) у вигляді ритмізованих вправ в означеному діапазоні інструмента. Знає, що таке твори великої форми (варіації, сонатина, концерт тощо). Підбирає на слух знайомі мелодії незначної складності та українські народні пісні. Виконує під час концертного виступу чи на комплексному контрольному заході (академічному концерті) програму з 2-3-х різнохарактерних п'єс напам'ять.
Навчальний модуль 2. Накопичення технічних ігрових навичок, удосконалення слухо-моторної координації. Цимбальний акомпанемент. Підготовка до виконання мелізмів та хроматичних послідовностей.	Удосконалення володіння штрихами: <i>non legato, legato</i> (використання глушникового механізму та ведення рук, прийом тремоло), <i>staccato</i>, тріолі, пунктирний ритм, синкопа та комбіновані штрихи. Координація рухів рук під час виконання різних штрихів. Гра паралельних Сі	38 (з них резервних – 4)	Вільно володіє штрихами <i>non legato, legato</i> (використання глушникового механізму та ведення рук, прийом тремоло), <i>staccato</i>, комбінованими штрихами. Відтворює на інструменті пунктирний ритм, синкопу, тріолі. Постійно контролює та корегує ігровий апарат. Вслухається в якість звукоутворення та корегує

Самостійний розбір творів. Ансамблева гра.	бемоль мажору та соль мінору, тонічного тризвуку з ритмічними вправами: чверть (удар), восьмі (два удари однією рукою), тріолі восьмими та шістнадцяті (почергові удари різними руками), гармонічних інтервалів (ч.8, м.3, в.3) та прийому тремоло чвертями. Робота над технікою виконання арпеджіо. Гра хроматичних послідовностей. Виконання простого цимбального акомпанементу: функції T, S, D (бас-звук акорду, бас-інтервал). Формування навичок виконання мелізмів (короткі та довгі форшлаги, трель). Розвиток навичок самостійного читання нот з листа легких п'єс. Самостійний розбір учнем музичного твору початкового рівня складності (рівня другого-третього років навчання). Продовження роботи над формуванням художньо-образного мислення. Виховання почуття ансамблевого виконавства. Гра із супроводом фортепіано та у складі ансамблю. Гра напам'ять 3-х різнохарактерних п'єс. Комплексний контрольний захід (академічний концерт).		його за потребою. Володіє координацією рухів рук та вміє використовувати різні частини руки під час виконання штрихів. Грає гаму у вигляді ритмізованих вправ в означеному діапазоні інструмента. Грає на цимбалах гармонічні інтервали (ч.8, м.3 та в.3), арпеджіо, хроматичні послідовності. Демонструє вміння правильного вибору аплікатури. Демонструє первинні навички виконання простого цимбального акомпанементу – функції T, S, D (бас-звук акорду, бас-інтервал) та мелізмів (короткі та довгі форшлаги, трель). Демонструє вміння самостійного розбору музичних творів. Демонструє здібність до виразного фразування та інтонування тематизму у музичних творах. Демонструє навички ансамблевої гри (гра із супроводом фортепіано та у складі ансамблю). Виконує під час концертного виступу чи на комплексному контрольному заході (академічному концерті) програму з 3-х різнохарактерних п'єс, одна з яких віртуозного характеру або 2-х різнохарактерних п'єс та твору великої форми напам'ять.
Всього годин:		70 (з них резервні – 6)	

За підсумками четвертого навчального року учні повинні:

виконувати мажорні та мінорні гами, арпеджіо та його обернення, гармонічні інтервали (ч.8, м.3, в.3) у тональностях до двох знаків при ключі в помірному темпі;

читати з листа прості незнайомі п'єси;

виконувати хроматичні послідовності;

розуміти як залежить якість та сила звука від характеру звукоутворення;

знати як позначаються в нотах мелізми;

виконувати на інструменті короткі та довгі форшлаги, трелі, пунктирний ритм, синкопи, тріолі;

виконувати на інструменті простий цимбальний акомпанемент (Т, S, D: бас-звук акорду, бас-інтервал);

вслухатися в якість звукоутворення та педалізації, корегувати їх за потреби;

демонструвати навички самоконтролю в процесі навчання взагалі та в окремих його діях (виконавські навички, робота з нотним текстом, публічні виступи, домашня робота та інше);

вільно виконувати по нотах та/або напам'ять музичний матеріал середньої складності;

виконувати твір/твори великої форми;

виконувати музичні твори з емоційним забарвленням;

володіти навичками ансамблевого виконавства.

До навчального репертуару пропонуються музичні твори відповідно до індивідуальних здібностей та темпу розвитку учнів. Програма може ускладнюватися залежно від темпу засвоєння учнем/ученицею музичного матеріалу. Протягом навчального року учень/учениця опановує: мажорні та мінорні гами до 2 знаків при ключі (включно), тонічний тризвук, 1-2 етюди та вправи на різні види техніки, 1 твір великої форми, 5-7 різнохарактерних п'єс (у тому числі може бути гра в ансамблі).

6. Форми та засоби поточного і підсумкового контролю

Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюються на основі систематичного спостереження їхнього індивідуального розвитку в процесі навчання. Метою контролю є пошук ефективних шляхів для набуття результатів навчання кожним/кожною учнем/ученицею. Орієнтирами для оцінювання міри ефективності освітнього процесу є визначені результати навчання (компетентності) для учнів, що навчаються за освітньою програмою елементарного підрівня початкової мистецької освіти. Не можна порівнювати особисті досягнення учнів з досягненнями інших дітей. Індивідуальні здібності учня/учениці можуть впливати на особистий темп навчання. З цієї та інших причин учні можуть досягати вказаних результатів раніше або пізніше від завершення зазначеного підрівня. Для моніторингу міри ефективності обраних форм та методів навчання, рівня навчальних досягнень учнів здійснюються заходи поточного та підсумкового контролю (оцінювання).

Поточний контроль є оцінюванням прогресу учня/учениці, що дає змогу викладачеві відповідним чином адаптувати освітній процес. Використання

поточного оцінювання дозволяє відстежувати особистісний розвиток дитини, хід опанування нею компетентностей освітньої програми та вибудовувати індивідуальну освітню траєкторію. **Поточне оцінювання** здійснюється викладачем самостійно під час поурочної навчальної діяльності учнів та передбачає відстеження опанування учнем/ученицею нормативного змісту навчальної дисципліни. Поточний контроль дає змогу викладачу аналізувати фаховий розвиток учня/учениці і в разі потреби корегувати педагогічні методи та прийоми, що застосовуються під час навчання. Формами поточного контролю також є публічні виступи протягом навчального року (концерти класу, відділу, школи тощо). Починаючи з третього року навчання один раз на рік рекомендується проводити *технічний залік* для оцінювання технічного розвитку учня/учениці.

Підсумковий контроль за рік здійснюється з урахуванням динаміки зростання рівня навчальних досягнень учня/учениці наприкінці кожного року навчання у формі контрольного заходу, на якому перевіряються результати навчання за освітнім компонентом «Музичний інструмент цимбали». Під час заходів поточного та підсумкового контролю музичні твори виконуються напам'ять.

Підсумковий контроль результатів опанування навчальної програми «Музичний інструмент цимбали» на елементарному підрівні здійснюється **у формі іспиту**. Під час підсумкового контролю оцінюються всі компоненти навчального процесу: володіння належним рівнем виконавської техніки, відтворення характеру та художнього образу музичного твору, майстерність виконання навчального матеріалу на рівні свого віку із урахуванням індивідуальних можливостей кожного/кожної учня/учениці, вміння реалізувати музично-виконавські навички під час концертного виступу. Це оцінювання передбачає зіставлення навчальних досягнень учнів із конкретними очікуваними результатами навчання, визначеними освітньою програмою.

Заходи поточного та підсумкового контролю

Рік навчання	Програмні вимоги	
	1 семестр	2 семестр
1	-	<i>Підсумковий контрольний захід:</i> виконання 3-х різнохарактерних п'єс, одна з яких віртуозного характеру.
2	Виконання 2-3-х різнохарактерних творів на концерті класу, відділу, школи тощо (вибір форм поточного контролю здійснюється викладачем самостійно).	<i>Підсумковий контрольний захід:</i> виконання 3-х різнохарактерних п'єс, одна з яких віртуозного характеру.
3	Виконання 2-3-х різнохарактерних творів на концерті класу, відділу, школи тощо (вибір форм поточного контролю здійснюється викладачем самостійно).	<i>Підсумковий контрольний захід:</i> виконання 3-х різнохарактерних п'єс, одна з яких віртуозного характеру.
4	Виконання 2-3-х різнохарактерних творів на концерті класу, відділу, школи тощо (вибір форм поточного контролю здійснюється викладачем самостійно).	<i>Підсумковий контрольний захід (іспит):</i> виконання 3-х різнохарактерних п'єс, одна з яких віртуозного характеру або 2-х різнохарактерних п'єс та твору

Програму кожного заходу поточного та підсумкового контролів слід komponувати за такими критеріями: наявність твору композитора світової класики та твору українського композитора, серед яких обов'язковим є або оригінальний твір, або твір віртуозного характеру, що відповідає ударно-віртуозній природі інструмента – цимбали.

7. Критерії оцінювання рівня досягнення результатів навчання

Механізм оцінювання має спиратися на актуальні тенденції сучасної педагогіки, зокрема на особистісно-орієнтований підхід до учнів для виховання в них цілеспрямованості, бажання подолати труднощі та досягти певних успіхів у набутті компетентностей (знань, умінь та навичок, розуміння, ставлення).

Навчальні досягнення учня/учениці *першого-другого років навчання* підлягають **вербальному оцінюванню** за чотирма рівнями:

Початковий – «потребує уваги і допомоги».

Середній – «досягає результату за допомогою викладача».

Достатній – «демонструє помітний прогрес».

Високий – «має значні успіхи».

Для здійснення вербального оцінювання рекомендовано використовувати **Свідоцтво досягнень**, яке надає батькам і учню/учениці зрозумілий та структурований зворотний зв'язок про його/її навчальний поступ, набуття компетентностей під час навчального року. Нижче наведено рекомендований зразок Свідоцтва досягнень з навчальної дисципліни **«Музичний інструмент цимбали»** (для *першого-другого років навчання*).

Свідоцтво досягнень з навчальної дисципліни «Музичний інструмент цимбали» (приклад для 1-2 років навчання)

Характеристика особистих досягнень учня/учениці	має значні успіхи	демонструє помітний прогрес	досягає результату з допомогою викладача	потребує уваги і допомоги
Під час гри на інструменті демонструє правильну посадку за цимбалами та організований виконавський апарат.				
Впевнено володіє основним способом звукоутворення – удар та штрихами <i>staccato</i> (удар), <i>legato</i> (використання глушникового механізму та ведення рук).				
Демонструє володіння виконавською технікою (відповідно до рівня складності поточного етапу навчання).				
Демонструє початкові навички цимбальної педалізації (залежно від фізіологічних можливостей учня/учениці).		-		

Вміє описати враження після прослуховування творів різних жанрів та характерів.				
Вільно читає з листа нотні тексти відповідної складності з аналізом музичного матеріалу.				
Підбирає на слух знайомі мелодії (дитячі, українські народні пісні та танці тощо.)				
Розуміє та дотримується правил поведінки під час публічного виступу та проведення мистецьких заходів.				
Демонструє навички гри в ансамблі.				
Вміє об'єктивно оцінювати результати своєї навчальної діяльності.				
Використовує для різні джерела інформації.				

Свідоцтво рекомендовано заповнювати кожного семестру або раз на рік.

На **третьому-четвертому роках навчання графа оцінювання досягнень** у рекомендованому зразку **Свідоцтва досягнень** доповнюється визначенням балів за 12-ти бальною шкалою. **Бальне оцінювання** передбачає поділ досягнутих результатів на чотири рівня:

Початковий – «потребує уваги і допомоги» – 1-3 бали.

Середній – «досягає результату за допомогою викладача» – 4-6 бали.

Достатній – «демонструє помітний прогрес» – 7-9 балів.

Високий – «має значні успіхи» – 10-12 балів.

Оцінювання на завершальному році опанування типової навчальної програми передбачає зіставлення досягнень учня/учениці з конкретними очікуваними результатами навчання, визначеними типовою освітньою програмою з музичного мистецтва.

8. Перелік рекомендованих репертуарних збірників

1. Альбом скрипача. Классическая и современная музыка. Для скрипки и фортепиано. Вып. 1. / сост. Фортунатов К. Москва : Советский композитор, 1986. 98 с.

2. Альбом скрипача. Классическая и современная музыка. Для скрипки и фортепиано. Вып. 2. / сост. Фортунатов К. Москва : Советский композитор, 1987. 86 с.

3. Бовбель Ю. От всей души : сборник пьес и этюдов для цимбал. Минск : А. Н. Вараксин, 2009. 90 с.

4. Власов В. Альбом для детей и юношества. Санкт-Петербург : Композитор, 2001. 60 с.

5. Гладков Е. Школа игры на цимбалах. Минск : Беларусь, 1983. 128 с.

6. Дмитренко В. П'єси для цимбалів з фортепіано: перекладання та обробки Віктора Дмитренка. Київ : НАКККіМ, 2017. 56 с.

7. Жинович И. Школа игры на цимбалах. Минск : Беларусь, 1974. 112 с.

8. Костенко О., Юрченко О., Кужба М. Цимбальна веселка. Збірка для інструментальних ансамблів. Педагогічний репертуар мистецької школи. Київ :Видавництво «АГАТ ПРІНТ», 2018. 79 с.

9. Кречун В., Сырбу В. Методэ де цамбал. Кишинэу : Литература артистикэ, 1982. 164 п.

10. Ксилофон. 1 клас ДМШ / упоряд. Н. Мултанова. Київ : Музична Україна, 1975. 76 с.

11. Ксилофон. 2 клас ДМШ / упоряд. Н. Мултанова. Київ : Музична Україна, 1976. 81 с.

12. Ксилофон. 3 клас ДМШ / упоряд. Н. Мултанова. Київ : Музична Україна, 1977. 75 с.

13. Курінний О. Камерні ансамблі для народних інструментів. Полтава : Друкарська майстерня, 2009. 64 с.

14. Лисаковський О. Школа гри на скрипці. Київ : Музична Україна, 1967. 167 с.

15. Логвін В. Хрестоматія цимбального акомпанементу. Рівне : РДК, 1995. 55 с.

16. Михеліс В., Калінін А. Школа гри на чотириструнній домрі. Київ : Мистецтво, 1963. 296 с.

17. Незовибатько О. Школа гри на українських цимбалах. Київ : Мистецтво, 1966. 301 с.

18. Попічук Д. Цимбали. 1-3 класи ДМШ. Київ : Музична Україна, 1984. 71 с.

19. Попічук Д. Цимбали. 4-5 класи ДМШ. Київ : Музична Україна, 1985. 88 с.

20. Саратський О. Граємо джаз. П'єси для скрипки та фортепіано. Київ : Музична Україна, 2014. 32 с.

21. Тахтаджиєв К. Скрипка. 1 клас. Київ : Музична Україна, 1980. 68 с.

22. Тахтаджиєв К. Скрипка. 2 клас. Київ : Музична Україна, 1982. 56 с.

23. Тахтаджиєв К. Скрипка. 3 клас. Київ : Музична Україна, 1990. 47 с.

24. Тахтаджиєв К. Скрипка. 4 клас. Київ : Музична Україна, 1989. 56 с.

25. Хрестоматія для ксилофона и малого барабана. ДМШ младшие классы / сост. Т. Егорова, В. Штейман. Москва : Музыка, 1986. 128 с.

26. Хрестоматія для скрипки. Пьесы и произведения крупной формы. 3-4 классы ДМШ / сост. Ю. Уткин. Москва : Музыка, 1987. 112 с.

27. Хрестоматія домриста. 1-3 классы ДМШ / сост. В. Евдокимов. Москва : Музыка, 1989. 80 с.

28. Allaga G. Valogatott tanulmanyok cimbalomra. Budapest : Editio Musica, z. 7365. 52 ol.

29. Luta V. Caiet pentru tambal. Chisinau : Grafema Libris, 2006. 115 s.

30. Tarjani Toth I., Falka J. Cimbalom iskola I. Budapest : Editio Musica, 1958. 109 ol.

9. Рекомендована методична література

1. Алексеев А. Работа над музыкальным произведением с учениками школы и училища. Москва: Музыка, 1957. 189 с.

2. Асафьев Б. (Игорь Глебов) Музыкальная форма как процесс. Кн. 1 и 2. 2-е изд. Ленинград, 1971. 376 с.
3. Баран Т. Цимбаліст Тарас Баран. Коментарі. Львів : Кобзар, 2001. С. 74–92.
4. Баран Т. Концертні цимбали: історико-теоретичний та методологічно-виконавський підходи : дис. ... канд. мистецтвознав. : 17.00.03 / НАН України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. Київ, 2003. 197 с.
5. Баран Т. Світ цимбалів. Львів : Світ, 1999. 88 с.
6. Баран Т. Цимбали та музичний професіоналізм: підручник. Львів: Афіша, 2008. 224 с.
7. Баренбойм Л. Музыкальная педагогика и исполнительство. Ленинград : Советский композитор, 1974. 337 с.
8. Блінов Є. 40 етюдів для балалайки. Київ, 1958. 80 с.
9. Браудо И. Артикуляция. Москва : Музыка, 1973. 197 с.
10. Выготский Л. Воображение и творчество в детском возрасте: психологический очерк. Москва : Просвещение, 1997. 93 с.
11. Гинзбург Л. О работе над музыкальным произведением. Москва, 1981. 143 с.
12. Гладков Е. Школа игры на цимбалах. Минск : Беларусь, 1983. 128 с.
13. Голованов В. Техника быстрого чтения нот. Москва : Композитор, 2002. 64 с.
14. Давидов М. Історія виконавства на народних інструментах (Українська академічна школа) : підручник для вищ. та серед. навч. закладів. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2005. 419 с.
15. Далькроз Э. Ритм. Москва : Классика XXI, 2006. 248 с.
16. Жинович И. Школа игры на цимбалах. Минск : Беларусь, 1974. 112 с.
17. Завалко К., Фір С. Основи орф-педагогіки: навчально-методичний посібник. Чернігів : ПАТ ПВК «Десна», 2018. 162 с.
18. Кабалевский Д. Воспитание ума и сердца : книга для учителя. Москва : Просвещение, 1984. 206 с.
19. Костенко О. Деякі тенденції використання цимбалів у творчості харківських композиторів. *Актуальні проблеми музичного і театрального мистецтва: мистецтвознавство, педагогіка та виконавство*. Харків : Стиль, 2001. Вип. 3. С. 68–78.
20. Кречун В., Сырбу В. Методэ де цамбал. Кишинэу : Литература артистикэ, 1982. 164 п.
21. Логвін В. Хрестоматія цимбального акомпанементу. Рівне : РДК, 1995. 55 с.
22. Мазель Л. Строение музыкальных произведений. Москва : Музыка, 1979. 534 с.
23. Медушевский В. Духовно-нравственное воспитание средствами музыкального искусства. *Преподаватель*. 2001. № 6. С. 12–20.

24. Мельничук С. Учитель. Творчий портрет фундатора волинської цимбально-педагогічної школи. Романа Яковича Скіри. Монографічний посібник. Рівне : видавець Олег Зень, 2007. 155 с.
25. Назайкинский Е. О психологии музыкального воспитания. Москва : Музыка, 1972. 205 с.
26. Назайкинский Е. Стиль и жанр в музыке. Москва : Владос, 2003. 248 с.
27. Незовибатько О. Українські цимбали. Київ : Музична Україна, 1976. 56 с.
28. Незовибатько О. Школа гри на українських цимбалах. Київ : Мистецтво, 1966. 301 с.
29. Очеретовская Н. Содержание и форма в музыке. Ленинград, 1985. 112 с.
30. Падалка Г. Педагогіка мистецтва: теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ : Освіта України, 2008. 274 с.
31. Переверзев Н. Проблемы музыкального интонирования. Москва, 1966. 224 с.
32. Смаглій Г., Маловик Л. Основи теорії музики. Харків : Факт, 2001. 384 с.
33. Теплов Б. Психология музыкальных способностей. Москва, 1961. 355 с.
34. Теуту І. Транскрипція в українському цимбальному мистецтві: історичний та теоретичний аспекти : дис. ... канд. мистецтвознав. : 17.00.03 / НАН України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. Київ, 2016. 191 с.
35. Тюлин Ю. Строение музыкальной речи. Москва : Музыка., 1969. 174 с.
36. Фейгин М. Индивидуальность ученика и искусство педагога. Москва : Музыка, 1968. 79 с.
37. Фейгин М. Воспитание и совершенствование музыканта-педагога. Москва : Сов. композитор, 1972. 159 с.
38. Холопова В. Музыкальный ритм. Москва : Музыка, 1980. 71 с.
39. Холопова В. Форма музыкальных произведений: учебное пособие. Санкт-Петербург : Лань, 2001. 496 с.
40. Шашковский Г. Развитие музыкального слуха и навыков творческого музицирования. Москва : Музыка, 1986. 91 с.
41. Шульпяков О. Техническое развитие музыканта-исполнителя. Ленинград, 1973. 104 с.
42. Юрченко О. Жанрово-стильові засади професійного цимбального мистецтва України : дис. ... канд. мистецтвознав. : 17.00.03. Харків, 2015. 222 с.
43. Allaga G. Cimbalomiscola I. Budapest, 1889. 86 ol.
44. Allaga G. Cimbalomiscola II. Budapest, 1912. 46 ol.
45. Allaga G. Cimbalomiscola III. Budapest, 1889. 82 ol.
46. Allaga G. Cimbalomiscola IV. Budapest, 1889. 74 ol.
47. Kesmarky A. Czimbalom iskola. Budapest : Zipser es Konig, 1895. 62 ol.
48. Tarjani Toth I., Falka J. Cimbalom iskola I. Budapest : Editio Musica, 1958. 109 ol.
49. Tarjani Toth I., Falka J. Cimbalom iskola II. Budapest : Editio Musica, 1967. 144 ol.